

MITÄ OPIimme EVALUOINNISTA

Evaluointi naisten ja tyttöjen oikeuksien edistämisestä Suomen kehityspolitiikassa

Kehitysmaissa sukupuolten välinen epätasa-arvo on yksi kaikkein suurimmista ongelmista. Kokemus osoittaa, että naisten ja tyttöjen oikeuksien, aseman ja osallistumismahdollisuuksien parantuminen vahvistaa koko yhteiskuntaa ja edesauttaa muiden kehitystavoitteiden saavuttamista. Suomi on sitoutunut jo pitkään sukupuolten välisen tasa-arvon ja naisten ja tyttöjen oikeuksien edistämiseen.

Naisten ja tyttöjen oikeuksien ja sukupuolten tasa-arvon oltua jo pitkään Suomen keskeisiä tavoitteita, päätettiin tehdä arviointi yhteistyön tuloksista. Varsinaista evaluointia edelsi arvioitavuusselvitys. Selvitys totesi, että poliittisella tasolla sitoumus edistää naisten ja tyttöjen oikeuksia ja sukupuolten tasa-arvoa on ollut selkeä, mutta tämän poliittisen sitoumuksen ja itse toteutuksen, seurannan ja arvioinnin välillä on ollut kuilu. Ilman ennalta määriteltyjä ja sovittuja tavoitteita on vaikea saada todennettua tietoa tuloksista.

Selvityksen seurauksena evaluoinnin tarkoitus määriteltiin uudelleen. Evaluoinnin tarkoituksena olikin tuottaa tietoa hyväksi havaituista käytännöistä ja esimerkkitapauksista oppimista varten eikä niinkään tehdä yleistyksiä ja vetää yhteen tuloksia. Evaluoinnista saatua tietoa voidaan hyödyntää parantamaan Suomen kehityspolitiikan toteuttamista ja kaventamaan kuilua politiikan ja toteutuksen välillä.

Evaluointi noudatti käyttäjälähtöisen evaluoinnin periaatteita ja sovelsi ns. muutosharava-lähestymistapaa. Evaluoinnissa etsittiin tuloksia käyttäytymismallien muutoksista, jotka ovat olennaisia sukupuolten tasa-arvon ja naisten ja tyttöjen oikeuksien edistämisessä. Evaluointi keräsi myös tietoa ulkoministeriön seurannasta, arvioinnista ja organisaation sisäisestä oppimisesta. Evaluoinnissa oli mukana neljä rahoituskanavaa: monenkeskinen yhteistyö, monenkeskisen toimijan kanssa toteutettava yhteistyö maatasolla, kahdenvälinen yhteistyö sekä kansalaisjärjestöjen yhteistyö. Evaluoinnissa tehtiin kenttämattkat Keniaan, Nepaliin ja Somaliaan sekä New Yorkiin. Kirjallisen aineiston ja haastattelujen pohjalta evaluoinnissa muotoiltiin 15 esimerkkitapausta.

Mitä opimme evaluoinnista?

Suomi on vaikuttanut sukupuolten välistä tasa-arvoa tukeviin hyviin käytäntöihin kaikilla rahoituskanavilla.

Muutoksia käyttäytymismalleissa havaittiin monien eri toimijoiden parissa globaalilla, kansallisella ja alueellisella tasolla. Hyviä käytäntöjä on esimerkiksi: 1) huomioidaan moniperustainen syrjintä (esim. yhteiskuntaluokka, kasti, ikä ja uskonto yhdistettynä sukupuoleen), 2) samanaikaisesti tuetaan suoraan hyödynsaaajia ja vaikutetaan olosuhteisiin poliittisten muutosten kautta, 3) tuetaan naisten edunvalvontaa käytännön tarpeista lähtien (esim. lisääntymisterveyspalveluita parantamalla voidaan pyrkiä puuttumaan silpomiskäytäntöön), ja 4) luodaan uusia kokonaisvaltaisia lähestymistapoja yhdistämällä erilaisia teemoja (esim. teknisten taitojen ja johtajuuden kehittäminen).

Evaluointi etsi hyviä käytäntöjä naisten ja tyttöjen oikeuksien edistämiseksi. Sellaisia on esimerkiksi moniperustaisen syrjinnän huomioiminen, samanaikaisesti hyödynsaaajien tukeminen ja olosuhteisiin vaikuttaminen poliittisten muutosten kautta, naisten edunvalvonnan tukeminen käytännön tarpeista lähtien sekä uusien kokonaisvaltaisten lähestymistapojen luominen erilaisia teemoja yhdistämällä.

Yleensä tarvittiin monenlaisia eri toimijoiden käyttäytymismallien muutoksia. Toivotut tulokset olisivat jääneet tapahtumatta ilman niiden kaikkien saavuttamista. Suunnittelussa onkin huomioitava koko systeemi.

Kaikilla rahoituskanavilla on oma merkityksensä ja suhteelliset etunsa. Kaikkia rahoituskanavia voidaan myös parantaa hyödyntämällä toisten kanavien vahvuuksia. YK-järjestöt tarjoavat vahvan globaalien normatiivisen viitekehyksen. Monenkeskisen yhteistyön kautta

Suomi on antanut merkittävän panoksen naisten ja tyttöjen oikeuksien edistämisessä globaalilla tasolla. Kahdenvälinen yhteistyö puolestaan tarjoaa suoran vaikutusmahdollisuuden tasa-arvon edistämiseksi. Mahdollisuuksien toteuttaminen vaatii kuitenkin riittävää osaamista ja resursseja, jotta toimintaa voidaan suunnitella, toteuttaa ja seurata tuloksellisesti. Kansalaisjärjestöt osallistavat hyödynsääjiä ja paikallisia yhteisöjä ja niillä on vahvaa paikallista ja temaattista osaamista, joka auttaa vaikuttamaan syväälle juurtuneisiin asenteisiin. Kansalaisjärjestöt on kuitenkin nähty lähinnä keinoa päästä tiettyyn päämäärään kuin tasavertaisina kumppaneina.

Naisten ja tyttöjen oikeudet on tärkeää tunnustaa ihmisoikeuksina. Ihmisoikeusperustainen lähestymistavan lisäksi tarvitaan laajempaa lähestymistä mm. sosiaalisten normien muuttamiseen.

Ihmisoikeusperustainen lähestymistapa naisten ja tyttöjen oikeuksien edistämiseen on tärkeä muttei riittävä.

Naisten ja tyttöjen oikeuksien ja sukupuolten tasa-arvon edistäminen vaatii laajempaa lähestymistapaa, jossa toimia kohdistetaan myös esimerkiksi naisten voimaantumiseen ja sosiaalisten normien muuttamiseen.

Suomen sitoutuminen naisten ja tyttöjen oikeuksien ja sukupuolten tasa-arvon edistämiseen on itsestään selvää ulkoministeriön henkilöstölle ainakin poliittisella tasolla.

Poliittisen tason ja käytännön tulosten välillä on kuitenkin kuilu, sillä monia konkreettisia vaiheita näiden välillä ei ole selkeästi määritelty. Ulkoministeriöltä puuttuu myös henkilöresursseja.

Tuloksista naisten ja tyttöjen oikeuksien edistämiseksi ei ole riittävästi tietoa, sillä sekä ulkoministeriön että sen kumppanien raportointi ei anna aina riittävää tietoa kehitysyhteistyöllä saavutetuista muutoksista. Raportointi on puutteellista erityisesti laadullisen tiedon osalta eikä käyttäytymisen muutoksen kuvaavia mittareita ole.

Ulkoministeriön laatima muutosteoria naisten ja tyttöjen oikeuksien vahvistamiseksi on osa pidempää jatkumoa Suomen sitoutumisesta naisten ja tyttöjen oikeuksien ja sukupuolten välisen tasa-arvon edistämiseksi, mutta kaippaa vielä käytettävyyden ja ohjauksen parantamista. Muutosteorian logiikka on edelleen puutteellinen. Esimerkiksi tuotokset (*outputs*) on asetettu hyvin korkealle tasolle, lähelle vaikuttavuustasoa (*impact*).

Evaluoinnin keskeisimmät suositukset ovat:

- Uuden tasa-arvomutosteorian käytettävyyttä ja siihen liittyvää käytännön ohjausta tulisi parantaa.
- Maaohjelmat tai -suunnitelmat tulisi laatia perusteellisiin tasa-arvoanalyysiin ja kentältä saatuihin kokemuksiin pohjautuen ja osallistavia menetelmiä käyttäen.
- Ulkoministeriön tasa-arvostrategiaa tulisi selkeyttää ja laatia toimintasuunnitelma, jotta varmistetaan sukupuolten välisten tasa-arvokysymyksien huomioiminen kaikessa kehitysyhteistyössä.
- Henkilöstön osaamista ja valmiuksia ajaa työssään sukupuolten välistä tasa-arvoa pitäisi vahvistaa.
- Tasa-arvoon liittyvän seurannan, arvioinnin ja sisäisen oppimisen käytäntöjä pitäisi parantaa.
- Poliitiikka- ja vaikuttamistyön seuraamista pitäisi kehittää.
- Tasa-arvon edistämistä tulisi jatkaa monien rahoituskanavien kautta mutta kanavien synergioita vahvistaen.
- Suomen YK-järjestöjä koskevien politiikka- ja vaikuttamistavoitteiden ja -strategioiden tulisi olla paremmin linjassa keskenään globaalilla ja maatasolla.
- YK:n sisäisen yhteistyöaloitteen täytäntöönpanon edistymistä tulisi seurata ja arvioida tiiviisti.
- Kaikissa kehitysyhteistyötä hallinnoivissa lähetystöissä on varmistettava riittävät ammatilliset ja tekniset valmiudet toteuttaa tasa-arvoanalyysijä suunnittelua.
- Ulkoministeriön tulisi harkita erityistä keskipitkän aikavälin rahoitusta paikallisille kansalaisjärjestöille Suomen tärkeimmissä kumppanimaissa.

Lue lisää evaluoinnista:

<https://um.fi/kehitysyhteistyön-evaluointiraportit-laajat>

Ministry for Foreign
Affairs of Finland

<http://formin.finland.fi/kehityspoliitiikka/evaluoinnit>